

DEMOKRASİ, KRİZ VE SİYASAL KÜLTÜR

*Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Dergisi,
Cilt 36, Sayı 3, 2018,
s. 51-70*

Köksal ÇALIŞKAN

Dr.Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
koksalcalskan@karabuk.edu.tr

Öz: Son yıllarda siyaset biliminin ana gündem maddelerinden bir tanesini demokrasinin bir kriz içerisinde olup olmadığı sorusu oluşturmaktadır. Bu soruya yönelik cevap arayışlarının ise genellikle kurumlara ya da ekonomik koşullara odaklanmaktan öteye gidemedikleri görülmektedir. Oysa bu makale, demokrasinin içerisinde bulunduğu krizin arkasında siyasal tutumlarda yaşanan değişimler ile küresel düzeyde bir siyasal yabancılaşmanın ortaya çıkmasının yattığını iddia etmektedir. Bunlar siyasal kültür ile siyasal yapı arasında uyumsuzluğun ortaya çıkmasının ve bundan dolayı da demokrasilerin yüz yüze kaldıkları istikrarsızlığın ana sebebidirler. Diğer taraftan demokrasinin bir kriz içerisinde olduğunu ele alan çalışmalar genellikle Batı dışındaki ülkelere odaklanmışken, bu makale demokrasinin tüm dünyada bir kriz içerisinde olduğunu ve Batılı demokrasilerin de yıkılma tehdidi altında olduklarını iddia etmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Demokrasi teorisi, demokrasinin krizi, siyasal kültür, siyasal yabancılaşma, demokrasinin çökmesi.*

DEMOCRACY, CRISIS AND POLITICAL CULTURE

Hacettepe University
Journal of Economics
and Administrative
Sciences
Vol. 36, Issue 3, 2018,
pp. 51-70

Köksal ÇALIŞKAN

Assist.Prof.Dr., Karabük University
Faculty of Economics and Administrative
Sciences
Department of Political Science and Public
Administration
koksalcalkan@karabuk.edu.tr

Abstract: One of the leading topics that has been occupying political science for the last decade is the question whether democracy is facing a crisis. It is seen that the replies do not go beyond focusing mostly on institutions or on economic conditions. However, this paper suggests that the reason behind the democracy crisis lies within the changes in political attitudes and emergence of a global political alienation. These are the main reasons of the emergence of incongruence between political culture and political structure, and they are therefore prominent reasons of the instability that democracies are experiencing. On the other hand, relevant studies claiming that democracy is in a crisis generally focus on non-western countries, while this paper suggests that the democracy crisis is taking place in the whole world, and that western democracies are facing the threat of collapse, as well.

Keywords: *Democratic theory, crisis of democracy, collapse of democracy, political culture, political alienation.*

GİRİŞ

Son yıllarda siyaset bilimi içerisinde yaşanan tartışmalardan bir tanesini demokrasinin global düzeyde bir “kriz”, “durgunluk” ya da “gerileme” içerisinde olup olmadığı tartışması oluşturmaktadır (Nye, 1997; Ercan, Gagnon, 2014: 1–10; Merkel, 2014b: 11–25; Merkel, 2016; Dresden, Howard 2016: 1122-1143). Kökleri 1970’li yıllara kadar uzanan bu tartışmalara günümüzde bir de otoritaryenizmin dünya çapında bir yükseliş içerisinde olup olmadığı tartışması eklenmiş durumdadır (Huntington *vd.*, 1975; Diamond, 2008). Ayrıca bu tartışmalara temel oluşturması amacıyla, demokratik ve otoriter ülkeler sınıflandırması yapılmaktadır (Kneuer, Demmelhuber, 2016: 775-796; Castiglione, 2015: 8-16).

Fakat bu tartışmaların, hem demokrasinin içerisinde bulunduğu durumu ele almak hem de ülkeleri sınıflandırmak bakımından yeterince sağlam temellere dayanmadıkları ifade edilebilir. Bir defa bu tartışmalar kriz kavramının nasıl tanımlanacağına dair başka bir tartışmayı başlatmış durumdadırlar. Ayrıca bu tartışmaların genellikle Batı dışına odaklandıkları gözlemlenmektedir. Nihayetinde bu tartışmaları yürüten çalışmaların aynı verilere dayanmalarına rağmen demokrasinin gerçekten bir kriz içerisinde olup olmadığı konusunda görüş birliği içerisinde olmadıkları gibi bir krizin var olduğunu iddia eden çalışmaların da bu krizi analiz etmeye yönelik teorik bir çerçeve sunmada başarılı olamadıkları görülmektedir.

Buna karşın bu makale demokrasinin bir kriz içerisinde olduğunu, özellikle de Batılı demokrasilerin yıkılma tehdidi altında olduklarını ve bunun sebebinin de siyasal kültürel olduğunu iddia etmektedir.

1. BATI, DEMOKRASİ VE KRİZ

Öncelikle bu tartışma ve sınıflandırmalar içerisinde Bermeo (2016), Foa ve Mounk (2017), Krastev (2016), Wessels (2015) gibi birkaç istisna dışında bu konuda kaleme alınmış diğer tüm çalışmaların Batı dışı ülkelere odaklanarak demokrasinin bir gerileme ve otoritaryenizmin de bir yükseliş içerisinde olduğunu iddia ettikleri görülmektedir. Ancak bu iddia, gerçekçi bir yaklaşım olmaktan çok toptancı bir bakış açısını ifade etmektedir. Çünkü son yıllarda otoritaryenizmin bir dalga halinde tüm dünyaya yayıldığı, özellikle de Batılı demokrasileri istikrarsızlık tehdidi altında bıraktığı görülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde başkanlık seçimleri esnasında Donald J. Trump’ın kullandığı popülist dil, seçim vaatleri, göreve gelişinden sonraki icraatları, özellikle de yedi ülke vatandaşlarının ABD’ye girişinin yasaklanması, ülkede demokrasi ve insan haklarının geleceği için kaygı duyulması gerektiğini göstermektedir.

Öte yandan Polonya ve Macaristan'da otoriter yönetimlerin ortaya çıkması yanında, Fransa'da “*Ulusal Cephe*” (FN), Avusturya'da “*Özgürlük Partisi*” (FPÖ), Almanya'da “*Almanya için Alternatif*” (AfD), İngiltere'de “*Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi*” (UKIP), Yunanistan'da “*Bağımsız Yunanlar*” (ANEL) ve “*Altın Şafak*”, İtalya'da “*Kuzey Ligi*” (Lega Nord), Finlandiya'da “*Finlerin Partisi*”, Hollanda'da “*Özgürlük Partisi*” (PVV) gibi İslam, göç ve Avrupa Birliği (AB) karşıtı söylemler ile dikkat çeken, demokrasi ve insan haklarına mesafeli duran popülist sağcı partilerin yükselişe geçtikleri görülmektedir (Pappas, 2016: 22-36). Bu durum, Avrupa'daki demokrasilerin de siyasal istikrarsızlık ve yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir.

Bu tartışmalarda dikkat çeken ikinci nokta, çalışmaların genellikle “*Freedom House*” ve benzeri kuruluşlar tarafından yayınlanan ülke raporları etrafında dönüyor olmalarıdır. Bu çalışmalardan bir kısmı demokrasinin bir kriz ya da gerileme içerisinde olmadığını iddia etmektedir. Örneğin, Levitsky ve Way (2015: 45-58) sadece “*Freedom House*” tarafından yayınlanan ülke raporları ile yetinmeyip, bu raporları, “*Polity*”, “*Economist Intelligence Unit*” ve “*Bertelsmann Democracy Index*” tarafından yayınlanan ülke raporları ile karşılaştırmış ve demokrasinin “çok az ya da hemen hiç derecede bir durgunluk” içerisinde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna karşın Diamond (2008; 2015) “*Freedom House*” tarafından yayınlanan ülke raporlarından hareketle demokrasinin bir kriz içerisinde olduğunu iddia etmiştir.

Ayrıca bu tartışmalar kriz nasıl tanımlanmalıdır sorusunu gündeme getirmişlerdir, çünkü her ne kadar kökleri Marksizm'e dayanan bir “*Kriz Teorisi*” (Tabb, 2010) bulunsu da ve kriz kavramı Offe (1976), Habermas (1976) ve Koselleck (2006, 2012) gibi isimler tarafından ele alınmış olsa da siyaset bilimi tarafından büyük ölçüde ihmal edilmiş bir kavramdır (Merkel, 2016).

Nihayetinde bir krizin var olduğunu iddia eden çalışmaların krizin sebebine ve analiz edilmesine ilişkin yeterli bir cevap sunamadıkları görülmektedir. Genel olarak bu çalışmalarda dile getirilen argümanları iki eğilim içerisinde toplamak mümkündür.

Bu eğilimlerden ilki yalnızca kurumsal düzene odaklanarak demokrasinin bir kriz içerisinde olmasının sebebini siyasal kurumlarda arayan eğilimdir. Bu eğilime göre krizin sebebi demokratik kurumların doğru çalışmaması sonucu meşruluklarını kaybetmeleridir (Fukuyama, 2015: 12-14; Bermeo, 2016; Wessels, 2015; Schmitter, 2015: 35; Diamond, 2015: 143; Mansbridge, 2014; Frye, 2014).

İkinci eğilim demokrasinin krizini ekonomik perspektiften açıklamaya çalışan eğilimdir. Bu eğilim içerisinde yer alan ilk yaklaşım, siyasal aktör ve kurumların, kamu yararına odaklanmak yerine, özel çıkar gruplarının etkisi altında hareket ettiklerini ve bu

yüzden de meşruluklarını kaybettiklerini ileri süren “*post demokrasi*” yaklaşımıdır (Crouch, 2004). Bu eğilim içerisinde gözlemlenen diğer bir yaklaşım ise demokrasi ile kapitalizm arasında bir “*uyumsuzluk*” olduğunu ve bu uyumsuzluğun da krize sebebiyet verdiğini iddia etmektedir (Streeck, 2012; Merkel, 2014a).

2. KRİZ VE SİYASAL KÜLTÜR

2.1. Tartışmaların Eleştirisi

Genel olarak ele alındıklarında her iki eğilim içerisinde yer alan görüşlerin belirli bir haklılık payına sahip oldukları söylenebilir. Fakat her iki eğilim de krizin siyasal kültürel boyutlarını, özellikle de kurumların iyi işlememesi ya da ekonominin kötüye gitmesi sonucu ortaya çıkan siyasal yabancılaşmayı gözden kaçırmaktadırlar.

Bir defa kurumsal yaklaşımların krizin nasıl analiz edileceğine dair bir teorik çerçeveye ve krizin ne gibi sonuçları olacağına, örneğin meşruluklarını kaybeden kurumların halkın siyasete bakışını değiştirdiği kabul edilirken, bunun siyasal yapıları ve kurumları nasıl etkileyeceğine, dair bir öngörüye sahip olmadıkları görülmektedir. Ayrıca bu yaklaşımın birbirinden farklı siyasal sistemlere ve kültürlere sahip ülkelerde ortaya çıkan krizin sebebini tek bir nedene indirgemesi yanında, halkın siyasete bakışını birçok faktörün etkisi altında değiştirdiği gerçeğini önemli ölçüde görecelileştirmesi de oldukça iddialıdır.

Ekonominin etkisine odaklanan eğilim içerisinde yer alan analizlerin ise genellikle teorik düzeyde kaldığı ve demokrasi ile kapitalizm arasında var olduğu iddia edilen uyumsuzluğun AfD ya da UKIP için anlamının ne olduğu konusuna hiç değinmedikleri görülmektedir. Bu eğilim içerisinde ifade edilen temel argümanlardan bir tanesi finans krizinin insanların demokrasiye bakışları üzerinde negatif bir etki yaptığıdır (Shapiro, 2014; Hall, 2014; Benhabib, Przeworski, 2006). Popülist sağcı partilerin oylarını artırmalarının sebebi de bu bağlamda ele alınmaktadır.

Bu, belirli bir haklılık payına sahip bir varsayım olmakla beraber, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin bazı ülkelerde bu yükseliş sadece bu gibi ekonomik sebeplere dayandırılabilirken, bazılarında ise bunun yanında mülteci göçü gibi başka nedenler de söz konusudur. Buna karşın insanların, mülteci göçüne ekonomik nedenlerle karşı oldukları iddia edilebilir, ama krizin yaşandığı ülkelerin büyük bir bölümünde göçün, popülist sağcı partilere oy veren seçmenlerce daha çok kültürel bir meydan okuma olarak yorumlandığı gözlemlenmektedir (Hartleb, 2018: 106-108; Krastev, 2016: 12). Örneğin Almanya’daki AfD partisi temel olarak finans ve Euro krizlerinden görece az etkilenen ve mültecileri kendi işleri için bir tehdit olarak görme ihtimali oldukça düşük olan orta sınıf tarafından desteklenmektedir (Süddeutsche, 2016; Welt, 2016). Ekonomik nedenler, ABD’de popülizmin yükselişinin temel sebeplerinden

biri olarak gösterilmektedir (Fukuyama, 2016). Fakat oradaki problemi de sadece ekonomik tabanlı olarak görmek yanıltıcı olur (Dawson, 2014). Çünkü Trump'ın “yeniden büyük Amerika” ya da “önce Amerika” sloganları ekonomik boyut yanında iç ve dış politik boyutlara da sahiptir.

Sonuç olarak her iki eğilimin de ülkelerin siyasal kültürlerini büyük ölçüde göz ardı ettikleri görülmektedir. Oysa Verba'nın (2015: 235) “*demokrasiyi destekleyen değerlere sahip olmayan birine bir anayasa şekli kabul ettirilemez*” şeklinde ifade ettiği gibi demokrasinin yaşaması ve istikrarı, öncelikle halkın duygu, düşünce ve değerlendirmelerinde karşılık bulmasına bağlıdır. Bu yüzden krizi analiz ederken sadece siyasal kurumlardaki ya da ekonomideki olumsuz değişimlere odaklanmak yerine, bunları halkın siyasete olan bakışındaki değişimler ile, halkın tutumlarının siyasal yapı üzerinde ne gibi etkileri olduğu ile ya da siyasal yapıyı değişime zorlaması ile beraber düşünmek gerekir. Bu konuda çığır açan çalışma hiç kuşkusuz “*The Civic Culture*” çalışması ve onun ortaya attığı siyasal kültür kuramıdır.

2.2. Siyasal Kültür Kuramı

II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında yaşanan gelişmeler, demokrasinin geleceğine ilişkin soruları gündeme getirmiştir. Almond ve Verba (1963) çalışması ile bu sorunun cevabının siyasal kültürde yattığını iddia etmişlerdir.¹

Almond ve Verba (1963: 33), siyasal kültürü kısaca “*mikro ve makro politika arasındaki bağlantı*” olarak tanımlamışlardır. Bu tanım, siyasal kültürün, duygu, düşünce ve değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan bireysel siyasal tutumlar ile siyasal yapılar arasındaki bir bağ olduğu anlamına gelmektedir. Ancak bu, siyasal kültürün siyasal yapıyı belirlediği şeklinde değil de ikisi arasında karşılıklı bir etkileşimin var olduğu şeklinde anlaşılmalıdır (Almond, 1989: 29; 1983: 127-128).

Aslında demokrasinin istikrarlı olmasını da belirleyen bu etkileşimin niteliğidir, çünkü Almond ve Verba'ya göre (1963: 21, 25-26, 32-36, 494-497), siyasal kültür ile siyasal yapı arasındaki uyum, siyasal sistemin istikrarlı olmasına, uyumsuzluk ise istikrarsızlığa düşmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla demokrasiyi istikrarlı yapan da, onunla uyumlu bir siyasal kültür tipinin var olup olmadığıdır. Öyleyse burada aydınlatılması gereken iki soru, demokrasi ile uyumlu siyasal kültür tipi hangi siyasal kültür tipidir ve siyasal kültür ile siyasal yapı arasındaki uyum ya da uyumsuzluğu belirleyen nedir sorularıdır.

Almond ve Verba (1963: 15 -20, 23-27), çalışmalarında, siyasal oryantasyonlar (bilişsel, duygusal ve değerlendirici) ile siyasal objelerin (girdi boyutu, çıktı boyutu, siyasal sistemin tümü ve toplumun kendini nasıl değerlendirdiği) oluşturduğu matrizen hareketle, öncelikle üç siyasal kültür tipi (mahalli, tebaa ve katılımcı) öngörmüşler,

ancak bu saf tiplerin birçok sebepten ötürü ortaya çıkma ihtimalinin düşük olması dolayısıyla daha çok karma tiplerin (mahalli-tebaa, mahalli-katılımcı, tebaa-katılımcı) var olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Bu siyasal kültür tiplerinden mahalli-tebaa olanı imparatorluklardaki siyasal kültürü, mahalli-katılımcı olanı Üçüncü Dünya ülkelerindeki siyasal kültürü, tebaa-katılımcı ise halkın kendisi hakkındaki bilincinin düşük olduğu ve genellikle siyasal sistemin çıktığı boyutuna odaklandığı, ayrıca otoriter bir hükümet beklentisi içindeki bir siyasal kültürü ifade etmektedir. Tebaa-katılımcı siyasal kültürün bir diğer özelliği, içerisinde “yabancılaşma eğilimi” barındırmasıdır. Demokratik tutumlara sahip olanlar bile bu eğilimin etkisi altına girebilirler. Bu üç karma siyasal kültür tipi demokrasi ile uyumlu tipler değildir. Almond ve Verba’ya göre (1963: 6, 31-32, 473-492, 497-502), sadece bu siyasal kültür tiplerinin hepsinden pay alan katılımcı bir siyasal kültür olan “*Civic Culture*” demokrasi ile uyumludur.

Siyasal kültür ile siyasal yapı arasındaki uyum ve uyumsuzluğu belirleyen ise, siyasal objeler karşısında oluşan siyasal oryantasyonların niteliğidir.

Tablo 1. Siyasal Kültür ile Siyasal Yapı arasındaki Uyum ve Uyumsuzluk

	Tabiiyet (<i>Allegiance</i>)	İlgisizlik (<i>Apathy</i>)	Yabancılaşma (<i>Alienation</i>)
Bilişsel Oryantasyonlar	+	+	+
Duygusal Oryantasyonlar	+	0	-
Değerlendirici Oryantasyonlar	+	0	-

Kaynak: Almond ve Verba (1963: 22). (+): Siyasal objelere karşı pozitif duyguların frekansı, (-): Siyasal objelere karşı negatif duyguların frekansı, (0): Siyasal objelere karşı kayıtsızlığın frekansı.

Bu tabloya göre, siyasal oryantasyonlar ile siyasal objeler arasındaki pozitif ilişki, siyasal kültürün siyasal yapı ile uyumlu olduğunu göstermektedir. Bu ilişki zayıfladıkça uyumun yoğunluğu da düşmektedir. Siyasal oryantasyonların siyasal objeler karşısında negatif hale gelmesi durumunda ise bir siyasal yabancılaşma ortaya çıkmış olur. Bu yabancılaşma siyasal kültür ile siyasal yapı arasında bir uyumsuzluk olduğu anlamına gelmektedir (Almond, Verba, 1963: 22; Çalışkan, 2017: 39-40). Bir diğer ifade ile siyasal sistemin çökmesine yol açabilecek bir istikrarsızlık ortaya çıkmaya başlar.

Almond ve Verba’nın bu tezleri günümüz demokrasilerinin yaşadıkları problemleri açıklamak bakımından önemini hala korumaktadır. Çünkü II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında olduğu gibi bugün de demokrasilerin geleceği aynı problem tarafından tehdit edilmektedir; siyasal yabancılaşma ve bunun sonucunda siyasal kültür ile siyasal yapının birbirine uyumsuz hale gelmesi, bir diğer ifade ile istikrarsızlık.

3. SİYASAL YABANCILAŞMA VE DEMOKRASİNİN KRİZİ

Siyaset bilimi içerisinde yapılan çalışmalar, siyasal yabancılaşmanın 1970’li yıllardan bu tarafa dünya genelinde artma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Finifter, 1970; Denters, Geurts, 1993; Stoker, Evans, 2014; Leggewie, 2018). Bunun sebebinin genellikle siyasal sistemin “çıkı boyutuna” vurgu yapan “kötü yönetim” olarak ifade edildiği gözlemlenmektedir; yani, demokratik yapıların çeşitli nitelikteki “toplumsal bölünmüşlükleri yönetmede”, “insan haklarını korumada”, “hukuk devleti ilkelerine bağlı kalmada”, “ekonomiyi ayakta tutmada” ya da “küreselleşmenin etkilerine karşı koymada” başarılı olamamalarıdır (Fukuyama, 2015: 15; Schmitter, 2015: 33-35; Diamond, 2015: 149-150).

Bununla beraber, bu faktörlerin yoğunluğu, başka faktörlerle etkileşimi ve siyaset üzerindeki etkileri ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Ayrıca bu faktörler yanında dış politik tehditler ile baş etme gibi ülkeye özgü daha başka faktörler de mevcuttur. Nihayetinde kötü yönetim, krizin sebebinin kurumlarda ve ekonomik nedenlerde arayan argümanların dile getirdikleri bir neden olmakla beraber bu yaklaşımlar, bunun siyasal kültürlerde bir yabancılaşmaya yol açacağı ve sonuçta siyasal kültür ile yapılar arasında bir uyumsuzluk ve istikrarsızlık ortaya çıkaracağı öngörüsünde bulunmamışlardır.

3.1. ABD ve İngiltere’de Siyasal Yabancılaşma

Almond ve Verba (1963: 440-455, 473-494), çalışmalarında demokrasi ile uyumlu, yani onu istikrarlı yapan, tek siyasal kültür olan “Civic Culture” tipinin ABD ve değişik boyutlarıyla İngiltere’de bulunduğunu iddia etmişlerdir.² Fakat son yıllarda yapılan çalışmalar, bu durumun büyük ölçüde değişerek, siyasal yabancılaşmanın en yoğun olarak yaşandığı ülkelerin başında ABD ve İngiltere’nin geldiğini göstermektedir.

Bu değişim, tam da ABD’nin prestijinin dünya çapında belki de en yüksek seviyeye ulaştığı Soğuk Savaş’ın sona erdiği bir dönemde başlamıştır. Almond’a göre (1996), Soğuk Savaş siyaseti meşrulaştırma işlevi görmüş, Soğuk Savaş sonrası dönemde “*hükümet bir küfür sözcüğü, bürokrasi ise (...) bir kötülük*” haline gelmiştir. Almond (1996), bunun yanında, ekonomik değişimler, iletişim devrimi ve demografide yaşanan değişimler dolayısıyla demokrasinin giderek “*popülizm, ekstremizm ve ilgisizlik*” tarafından tehdit edilmeye başladığını iddia etmiştir. Buna karşın Putnam (1995) ise, ABD’de demokrasiyi ayakta tutan “*sosyal sermayenin*” 1990’lı yıllardan itibaren çökmeye başladığını tespit etmiştir. Son yıllarda ise insanlar arasındaki güvenin önemli ölçüde düştüğü, bireyselleşmenin yıkıcı boyutlara ulaştığı, marjinalleşme ve demokrasi karşıtı tutumların geliştiği iddia edilmiştir (Howe, 2017: 28). Ayrıca Amerikan halkının çoğunluğu, demokrasinin, siyasal ve ekonomik, iç ve dış

gelişmeler karşısında yeterince efektif işlemediği düşüncesindedir (Diamond, 2015: 152; Inglehart, 2016; Galston, 2017).

Siyasal kültürdeki bu değişimlerin başlıca sonucu sadece hükümete olan güvenin en düşük seviyeye ulaşması değil, aynı zamanda demokrasiye olan güvenin de önemli ölçüde düşmüş olmasıdır (Diamond, 2015: 152). Örneğin 2011 yılında ülkedeki gençler arasında yapılan bir ankete katılanlardan %24'ü ülkedeki demokrasinin gidişatını kötü ya da çok kötü olarak görmektedir (Foa, Mounk, 2017: 5; Howe, 2017). Ayrıca ABD'de askeri yönetime olan onay 1995 yılında %6'lar seviyesindeyken, 2011 yılında bu oran %16'lar civarına çıkmıştır (Foa, Mounk, 2017: 5). Yine 2016 yılında yapılan bir ankete katılanlardan %46'sı Amerikan demokrasisine hiç inançları olmadığını ya da var olan inançlarını kayb ettiklerini belirtmiştir (Foa, Mounk, 2017: 7).

Benzer bir sonuca Foa ve Mounk (2017: 6) altı ülkeye ait Avrupa ve Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey-WVS) verilerini kombine ederek ulaşımlardır. Buna göre demokrasi ile yönetilen bir ülkede yaşamayı vazgeçilmez bir koşul olarak görenlerin oranı 1930 yılında doğanlar arasında Avustralya'da %80'lerin biraz altı, İngiltere'de %70'ler civarı, Hollanda'da %50'ler civarı, Yeni Zelanda'da %70'ler civarı, İsveç'te %80'in üstü ve ABD'de ise %72 olmuştur.

Anılan bu ülkelerde, 1980 yılında doğanlardan demokrasi ile yönetilen bir ülkede yaşamayı vazgeçilmez bir koşul olarak görenlerin oranı sırasıyla %40, %30, %35, %30, %60'ın biraz altı ve %30 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar, bu altı ülkede siyasal yabancılaşmanın boyutlarını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Ancak özellikle de ABD açısından şaşırtıcıdır. Bu ülkede 1930 yılında doğanların %72'si demokrasiye destek verirken, 1980 doğumluların desteği %30 olmuştur (Foa, Mounk, 2017: 6).

Öte yandan İngiltere'de "Civic Culture", 1990'lı yıllara gelindiğinde yerini popülist-otoriter öğelere sahip bir "kitle kültürü[ne]" bırakmıştır (Street, 1994). Son yıllarda ise siyasal yabancılaşma artarken yukarıdaki araştırmanın gösterdiği gibi demokrasiye olan güven ve destek önemli ölçüde düşmeye başlamıştır. Bunun temel nedenleri, siyasal partilerin dönüşümü ve buna bağlı olarak seçmenlerin parti tercihlerinin değişimi, yeni kimlik gruplarının ortaya çıkması ve bu grupların mevcut partilerce temsil edilememeleri, ekonomik ve sosyo-kültürel krizler, göç ve beraberinde getirdiği sorunlar olarak sıralanabilir (Ford, Goodwin, 2017).

3.2. Avrupa'da Siyasal Yabancılaşma

Avrupa genelinde yapılan anketler siyasal yabancılaşmanın burada da önemli boyutlara ulaştığını göstermektedir. Örneğin Bernhard (2015: 97) "Eurobarometer" verilerine dayanarak Avrupa genelinde halkın demokrasi memnuniyetini, hükümete,

partilere ve parlamentoya olan güvenini değerlendirdiği çalışmasında şu sonuçlara ulaşmıştır.

Avrupa genelinde 2015 yılında demokrasi memnuniyeti %45 civarı olmuştur. 1975 ile 2015 arası dönemde sadece 2000-2005 arası dönemde %60'ların biraz üstü gerçekleşmiş ve 2005 yılından sonra ise düşüşe geçmiştir. Bölgesel olarak bakıldığında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde demokrasi memnuniyeti 2003-2015 arası dönemde %30'lar civarı kalmış, 2015'ten sonra ise bu oranın altına düşmüştür. En büyük düşüş ise İspanya, Portekiz ve Yunanistan'da yaşanmıştır. Bu ülkelerde 1980'lerde %50 civarı olan demokrasi memnuniyeti, 2000'li yıllarda ulaştığı %60 düzeylerinden 2015 yılında %20'lerin altına inmiştir. Buna karşın yerleşmiş eski demokrasilerde demokrasi memnuniyeti 1980'lerde %50'ler seviyesindeyken, 2015 yılına gelindiğinde %65 seviyesine çıkmıştır.

Wessels'e göre (2015: 97), 1990'lı yılların başında Avrupa genelinde %55 civarı olan hükümete güven, düşme eğilimine girerek 2015 yılında %30'un biraz üstü olarak gerçekleşmiştir. Bölgesel dağılıma bakıldığında yerleşmiş eski demokrasilerde hükümete güven 1990'lı yılların başında %60 civarı olmuş, ancak 2015 yılına gelindiğinde %40 seviyesine düşmüştür. İspanya, Portekiz ve Yunanistan'da bu oran 1990'lı yılların başında %50 olmuş, 2015 yılında ise %10 seviyesine inmiştir. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ise 1990'lı yılların başında %35'lerin biraz üstü olan hükümete güven, 2015 yılına gelindiğinde %30'ların altına inmiştir.

Avrupa genelinde parlamentoya olan güven 1990'lı yılların başında %55'lerin biraz üstüyken, 2015 yılına gelindiğinde %30'lar seviyesine inmiştir (Wessels, 2015: 97). İspanya, Portekiz ve Yunanistan'da bu oran 1990'lı yılların başında %55 olurken, 2015 yılında %10 seviyesine inmiştir. Orta ve Doğu Avrupa'da 1990'lı yılların başında %40 olan parlamentoya güven, 2015 yılında %25 seviyesine inmiştir. Yerleşmiş demokrasilerde ise 1990'lı yılların başında %60 olan parlamentoya güven, 2012-13 yıllarında %40'a kadar inmiş, ancak 2015 yılında yükselişe geçerek yaklaşık %45 olmuştur.

Yine Wessels'e göre (2015: 97), Avrupa genelinde partilere olan güven 1997 yılında %20'lerin biraz üstüyken, 2010-11 yıllarına %20'lerin altına inmiş, 2015 yılında ise yeniden %20'ler civarını yakalamıştır. İspanya, Portekiz ve Yunanistan'da bu oran 1997'de %20 olmuş, ancak 2015 yılında %8 seviyesine kadar düşmüştür. Orta ve Doğu Avrupa'da 1997'de %15'ler civarı olan siyasal partilere güven, kısa düşüşlere rağmen yeniden yükselerek 2015 yılında bu seviyeyi koruyabilmiştir. Yerleşmiş demokrasilerde ise 1997 yılında %20'lerin biraz üstü olan siyasal partilere olan güven, 2015 yılında %30'ların biraz altı olarak gerçekleşmiştir.

Demokrasi ve demokratik kurumlara olan güvendedeki bu düşüş birkaç sebebe birden dayandırılabilir (Leggewie, 2018: 70-71). Bir defa 2006 yılında patlak veren finans krizi tüm dünyada insanları korkuya düşürmüştür, çünkü insanlar işlerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır (Fukuyama, 2016; Hall, 2012). Ancak dünyanın öteki bölgelerine göre Avrupa bu krizden büyük yaralar alarak çıkmıştır. Krizin en üst seviyesine ulaştığı dönemde İspanya’da işsizlik oranı %25, Portekiz’de %15 ve Yunanistan’da ise %25 civarı olmuştur. Yine İspanya’da yaşayan halkın %31’i krizden doğrudan etkilendiklerini belirtmişlerdir (Bruttel, 2014: 276-277).

Finans krizinin kendisi Avrupalı ekonomiler üzerinde büyük bir baskı getirdiği gibi, bu krizi takip eden çeşitli Avrupalı ülkelerinin içine düştükleri Euro krizi sorunu daha da derinleştirmiştir. Çünkü finans krizinin etkisi altındaki Avrupalı ülkeler, bir yandan da diğer üye ülkelerin yaşadığı ekonomik krizin yükünü çekmeye başlamışlardır. Euro krizinin yaşandığı “*PIIGS*” (Portekiz, İtalya, İrlanda, Yunanistan, İspanya) ülkelerinde, ama bu ülkeler içerisinde özellikle de Yunanistan’da, devletin iflası tehdidi hala sürmektedir. Bu durum halkta siyasete karşı büyük bir tepki oluşmasına yol açmıştır. Krizin etkisinin az hissedildiği ülkelerde de halk, kendi ülkelerinde olmayan bir krizin maliyetini çektikleri için öncelikle AB’ye, ama daha da önemlisi kendi ülkelerinde gelirin adaletli dağıtılmasını sağlamak yerine krizde olan ülkelere destek veren siyasetçilere tepki göstermeye başlamışlardır. Örneğin Alman kamuoyunda Yunanistan “*dipsiz bir fıçı*” olarak nitelendirilmiş ve bu ülkeye verilen yardımların durdurulması istenmiştir.

Sonuçta Avrupalı demokrasiler bir yandan finans ve Euro krizi ile mücadele ederken ortaya bir de AB krizi çıkmıştır. İngiltere’nin Birlik’ten ayrılması bu tepkinin boyutlarını göstermektedir. Sadece İngiltere değil (%4) AB’nin motoru sayılan Almanya’da bile yetkilerin AB’ye devri konusunda %4 civarı bir destek tespit edilmesine karşın, Almanya’da %44, Fransa’da %58, İspanya’da %41 ve İngiltere’de %62 oranında yetkilerin AB’den geri alınması ya da yetki devri yapılmaması yönünde kuvvetli bir istek gözlemlenmiştir (Bruttel, 2014: 285). Bütün bunlara ek olarak son dönemde AB’yi ve üye ülkelerdeki demokrasileri tehdit eden en büyük problem ise mülteci krizi olmuştur.

Bu genel sebepler yanında ülkelere özgü özel sebepler de bulunmaktadır. Örneğin Fransa, 2000’li yıllardan itibaren ekonomik durgunluk, işsizlik ve göçmenlerin problemleri gibi giderek artan ekonomik ve sosyal problemler ile karşı karşıya kalmıştır. Bu problemlerin sebebi olarak genellikle AB ve Almanya görülmektedir. Fransa ile Almanya arasında yapılan ticaret durma noktasına gelmiştir. Hatta 2016 yılında Avusturalya tarafından açılan denizaltı ihalesinin gösterdiği gibi iki ülke arasındaki iş birliği yerini kısmen rekabete bırakmıştır. Merkez partilerin oluşturdukları hükümetlerin temel reformlarla bu ekonomik ve sosyal problemleri aşmayı başaramamaları, halk

arasında merkez partilerine karşı büyük bir güven kaybına yol açmış ve popülist sağıın büyük bir çıkış yakalamasına sebebiyet vermiştir. Marine Le Pen, 2012'deki başkanlık seçimlerinde ve sonrasındaki parlamento seçimlerinde önemli bir başarı elde etmiştir. Le Pen'in partisi "Ulusal Cephe" 2014 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oyların %24,86'sını almıştır. Öte yandan 2015 yılı Kasım ayında Paris'te yaşanan terör saldırıları, ülkede var olan İslam ve göç karşıtı söylemleri daha da artırmıştır.

Almond ve Verba çalışmalarında (1963: 25), Fransa'nın 19. ve 20. yüzyıllarda bir tebaa-katılımcı siyasal kültüre sahip olduğu iddia etmişlerdir. Bu gelişmeler, demokrasi ile uyumlu bir siyasal kültürün Fransa'da günümüze değin ortaya çıkmadığını, bilakis bunun yerine, otoriter siyasal yapılara yönelik tutumların toplumun büyük bir kesiminde yerleştiği, yabancılaşmış bir tebaa-katılımcı siyasal kültürün giderek güç kazandığını göstermektedir.

Diğer taraftan Avusturya'da siyasal yabancılaşmanın nedeni her üç krizin karışımı gibi görünmektedir; ekonomik kriz, Euro krizi ve mülteci krizi. Ülkede işsizlik mülteci krizinin en üst seviyesine ulaştığı 2015 yılında %9,1 civarı gerçekleşmiştir ve bu oran 2016 yılında daha da artmıştır (Wirtschaftsblatt, 2016). Bu yüzden mülteci krizi bu ülkede iki nedenle önemli bir anlama sahiptir. Bir defa mülteci krizi işsizlik oranlarını artırabileceği gerekçesiyle ülkede mültecilere karşı büyük bir tepki oluşmuş durumdadır. Ama daha önemlisi mülteci krizi aynı zamanda bir kültürel meydan okuma olarak görülmektedir. İslam ve göç karşıtı tutumlar burada oldukça etkilidirler. Bu sebeplerden dolayı 2016 yılı mayıs ayında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri, popülist sağıın zaferi ile sonuçlanmıştır. Avusturya Özgürlük Partisi'nin (FPÖ) seçimlerde ulaştığı %49,7 oy oranı, siyasal kültürü, Almanya'daki II. Dünya Savaşı öncesi ve esnasında ortaya çıkan siyasal kültürden kaynaklanan ve Almond ve Verba tipolojisine göre tebaa-katılımcı ya da mahalli-katılımcı (Pelinka, 2006) bir siyasal kültür olarak sınıflandırılabilir olan bu ülkede demokrasinin geleceği bakımından kaygı duyulması gerektiğini göstermiştir.³ Çünkü her iki siyasal kültür tipi de demokrasi ile uyumlu olmayan tiplerdir ve şimdi yabancılaşmış bir siyasal kültüre dönüşmüşlerdir. Siyasal yapıların yaşadığı bu istikrarsızlık bu dönüşümün bir sonucudur.

Almanya'da popülist sağıın yükselişe geçmesi, eski Alman Merkez Bankası üyesi Thilo Sarrazin'in (2010) "*Almanya Kendini Yok Ediyor*" isimli kitabını yayınlanmasıyla ile başlamıştır. 2012 yılında 1,5 milyon adet satış rakamına ulaşarak en çok satılan kitaplar listesine girmeyi başaran kitap, özellikle Müslüman ülkelere gelen göçmenlerin çocuklarının ülkenin geleceğinde söz sahibi olma potansiyeline sahip olmalarından dolayı, Almanya'nın kendi kendini yok etmesi tehlikesi altında olduğunu anlatmaktadır.

Bu kitap ile önemli bir ilerleme kaydeden popülist sağ orta sınıfa ulaşmayı başarmıştır. Bunun ilk sonucu 6 Şubat 2013 tarihinde AfD partisinin kurulması olmuştur (Niedermayer, 2014: 88-92; Leggewie, 2018). AfD partisini, Ekim 2014 tarihinde Dresden şehrinde kurulan “Batının İslamlaşmasına karşı Vatansever Avrupalılar” (“*Patriotische Europäer gegen Islamisierung des Abendlandes*” -kısaca PEGIDA) hareketi izlemiştir. İslam ve göç karşıtı söylemleriyle dikkat çeken PEGIDA’yı kısa sürede diğer büyük şehirlerde benzer oluşumlar takip etmiştir.

Angela Merkel’in açık kapı politikası sonrasında ülkeye yalnızca 2015 yılında 950.000 civarı mülteci gelmesi, PEGIDA ve benzeri hareketler ile AfD’nin önemli ölçüde yükselişe geçmesine sebebiyet vermiştir. Öyle ki AfD Almanya’da 2016 yılı mart ayında üç eyalette yapılan seçimlerde önemli başarılar kazanmış ve Saksonya-Anhalt eyaletinde hükümet ortağı olmuştur. Öte yandan ülkenin önde gelen düşünürlerinden Peter Sloterdijk, 2016 yılı başında “*kendini yok etmek için herhangi bir ahlaki yükümlülük yoktur*” (“*Es gibt keine moralische Pflicht zur Selbstzerstörung*”) başlığı ile bir makale yayınlamış ve bununla Merkel’in mülteci politikasını, kendi kendini imha ile bir tutmuştur. Bu makale, sadece Almanya’nın kendi kendini yok ettiği teorisinin ülkede geniş bir kabule ulaşmış olduğunu değil, aynı zamanda Almanya’da demokrasinin geleceğini tehdit eden bir siyasal yabancılaşmanın var olduğunu da göstermektedir. O kadar ki son yıllarda günümüz Almanya’sı ile Weimar Cumhuriyeti arasında popülizmin yükselişi bakımından çeşitli “*anolojiler*” yapılmaktadır (Seefried, 2016).

Bu gelişmelerin temel sebebi, Almanya’da demokrasiyle uyumlu bir siyasal kültürün yerleşmemiş olmasıdır. Alman siyasal kültürü için temel problem II. Dünya Savaşı sonrasında değişik siyasal kültürleri içerisinde barındırması dolayısıyla Amerika ya da İngiltere ile karşılaştırılamayacak düzeyde “siyasal kültürel devamlılığa” sahip olmayışıdır (Minkenberg, 1993: 56).

Öte yandan Almond ve Verba (1963: 25, 494-497) çalışmalarında Batı Almanya’da siyasal sistemin çıktılar boyutuna yüksek frekans ve siyasal sisteme olan bağlılığın ise düşük olduğunu tespit etmişler, bundan dolayı da ülkenin siyasal kültürünü tebaa-katılımcı bir siyasal kültür olarak nitelendirmişlerdir. Ancak buna karşın siyasal sisteme olan düşük bağlılığın yeni kurumlardan kaynaklandığı iddia edilmiştir (Lijphart, 1989: 41). Bu yüzden halk kendini, siyaset yerine ekonomi üzerinden tanımlamak yoluna gitmiştir, ekonomik başarıya odaklanmıştır (Conradt, 2002: 48).

Ekonomik başarı sağlanınca sisteme olan bağlılık 1980’li yıllara gelindiğinde yüksek bir seviyeye ulaşmış ve bu durum Batı Almanya’nın da ABD ve İngiltere gibi bir “Civic Culture” tipine sahip olduğu yönünde iddiaların ortaya atılmasına neden

olmuştur (Minkenberg, 1993: 57). Ancak Almanya katılımcı bir siyasal kültüre sahip olmakla beraber, bu bir “Civic Culture” değildir (Schissler, 1978: 167). Batı Almanya’ya karşın Doğu Almanya’nın ise katılımcı olmayan otoriter bir tebaa siyasal kültüre sahip olduğu iddia edilmiştir (Minkenberg, 1993: 62).

İki Alman devletinin birleşmesi sonrasında eski Doğu Alman halkı, Batı Alman devletinin ilk kuruluş yıllarında olduğu gibi, önce ekonomi üzerinden kendini tanımlamış, siyasal sisteme bağlılık ise düşük kalmıştır (Conradt, 2002: 48-50). Hatta birleşme sonrasında Doğu Almanya’da yabancılaşmış bir siyasal kültürün ortaya çıktığı iddia edilmiştir (Minkenberg, 1993: 63-64). Çünkü Doğu Almanya’da birleşme zamanında demokrasiye yönelik yüksek bir destek olmasına rağmen, 2000’li yıllardan itibaren bu destek giderek düşmeye başlamıştır (Gabriel, 2007: 543-545). Dolayısıyla Almanya için temel problem ülkede iki ayrı siyasal kültürün varlığını koruması olmuştur ve bu, bir “Civic Culture” tipinin ortaya çıkmasını engellediği gibi siyasal sistem ile bir uyumsuzluk, dolayısıyla da demokrasinin istikrarı bakımından da bir sorun oluşturmuştur (Gabriel, 2007: 540).

Öte yandan Avrupa’da demokrasilerin öncelikle yıkılma tehlikesi altında olduğu ülkeler bir zamanların demokratikleşme bakımından örnek gösterilen Orta ve Doğu Avrupa ülkeleridir (Greskovits, 2015: 28-36; Kaltwasser, Taggart, 2016: 201-220). Bu ülkeler için temel problem, biri “kozmpolit elitlerin” diğeri ise “milliyetçilerin” sahip olduğu iki farklı “1989” anlayışının var olmasıdır (Krastev, 2016: 11). Krastev’e göre (2016:11) bunlar, bir arada var olabilmüşlerdir, çünkü Batı’ya bağlanmak, örneğin AB’ye giriş, bu ülkeler için Rusya’nın etkisinden kurtulmak için temel çıkış yolu olarak görülmüştür. Fakat özellikle de ulusal konuların ulusal sınırlar dışından belirlenmesi bu birlikteliği çökertmiştir (Krastev, 2016: 11). Kaldı ki Rusya’nın izlediği dış politika bölge ülkelerini önemli ölçüde tehdit etmektedir. Ayrıca bu ülkeler liberal demokratik “kurumları ithal ederken”, bu kurumları “destekleyen sosyal kimlikleri ithal” edememişlerdir (Krastev, 2016: 11). Dolayısıyla bu demokratik kurumlar ile uyumlu bir siyasal kültür oluşamamıştır.

Bu ülkeler için ortak bir siyasal kültür söz konusu olmamakla beraber, belirli bir dönem kısmen ortak bir geçmişi paylaşmaları sebebiyle “komünist [bir] siyasal kültür[e]” (Beyme, 1994: 185) sahip oldukları iddia edilmiştir. Katılımcı bir boyutu olmayan bu siyasal kültürün kalıntıları, eski sisteme ait kurum ve yapıların bir kısmı gibi, hemen tüm Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde varlıklarını korumaya devam etmiştir (Beyme, 1994: 188). Geçiş döneminde yapılan çalışmalar bu ülkelerde siyasal sisteme ilişkin bilişsel ve değerlendirici boyutta önemli zayıflıklar tespit etmiştir (Beyme, 1994: 190-191). Dolayısıyla ilk başlarda siyasal sisteme olan bağlılık Almanya’da olduğu gibi siyaset üzerinden değil de ekonomi üzerinden gerçekleşmiştir. Ekonomik durum kötüye gitmeye başlayınca sisteme olan bağlılık da düşmüştür. Buna bir de demokratik

kurumların işleyişindeki bozukluklar eklenince yabancılaşmış bir siyasal kültürün ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur.

SONUÇ

Siyasal yabancılaşmanın Batılı demokrasilerde ulaştığı bu boyutlar demokrasinin geleceğinin nasıl olacağına dair bir soruyu gündeme getirmektedir. Siyasal kültür teorisine göre bu şartlar altında beklenmesi gereken gelişme, siyasal kültür ile siyasal yapı arasındaki uyumsuzluğun demokratik siyasal yapıları değişime zorlamasıdır. Bu nokta da düşük de olsa hala siyasal yabancılaşmanın yeniden ilgisizlik ya da tabiiyet yönünde hareket etmesi ve böylece siyasal kültür ile siyasal yapı arasındaki ilişkinin de yeniden uyum noktasına gelmesi ihtimali mevcuttur. Ancak günümüzde bu ihtimalin gerçekleşmesine neden olacak çok az, hatta hemen hiçbir gelişme gözlemlenmemektedir.

Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için belirleyici olan öncelikle hükümetlerin siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel problemleri çözmedeki performansı olacaktır. Eğer şu an var olan durum devam eder ya da kötüleşme eğiliminde olursa, henüz yabancılaşmamış, tabiiyet ya da ilgisizlik yönündeki tutumların da yabancılaşma yönünde değişimi muhtemeldir ve böylelikle demokratik siyasal yapıların da otoritaryenizm yönünde değişime uğrayacağı ifade edilebilir. İkinci faktör dış politik tehdit algılamasında görülecek değişikliklerdir. Ancak her iki faktörün de uzun dönemde iyileşme eğilimine sahip olmaları dolayısıyla bu bölgede demokrasinin geleceği bakımından kısa dönemde bir düzelme beklemek pek gerçekçi değildir.

Batı Avrupa’da demokrasilerin geleceği için belirleyici iki gelişme, mülteci ve Euro krizlerinin nasıl sonuçlanacağıdır. Her iki krizin de bir çözüme kavuşturulamamasının, demokratik siyasal yapıların siyasal kültür tarafından değişime zorlanmasını beraberinde getirmesi muhtemel görünmektedir.

Almanya’da Eylül 2017’de yapılan ve Birlik partilerinin (CDU/CSU) zaferiyle sonuçlanan parlamento seçimlerinde AfD, seçimler öncesinde yapılan anketlerde Almanya’nın en eski partisi olan Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ile başa baş gitmesine rağmen, %12,6 oranında bir oy alarak üçüncü parti olmuştur. Seçimler sonrasında hükümetin kurulmasının oldukça zaman alması ve kurulan hükümetteki görüş ayrılıklarının hala giderilememiş olması, siyasal kültür ile yapı arasındaki uyumsuzluğun ortaya çıktığının önemli bir göstergesidir. Bu durumdan en çok yararlanan ise AfD olmuştur. Güncel kamuoyu araştırmalarına göre AfD, SPD’yi geçmiş durumdadır.

2017 yılında seçime giden bir diğer ülke olan Fransa’da Ulusal Cephe, anketlerde en güçlü parti olmasına rağmen, seçimlerin ilk turunda %8,75, ikinci turunda ise %13,20 düzeyinde bir oy almıştır. Bu durum, ilk etapta ülkede otoriter, milliyetçi ve

popülist bir siyasetin yerleşmesinin engellendiğini göstermektedir, ancak tehlike henüz atlatılabilmiş değildir. Çünkü Ulusal Cephe'nin seçimleri kaybetmesinin en büyük nedeni, diğer partilerin seçmenleri ona karşı mobilize etmede başarılı olmalarıdır. Dolayısıyla eğer gelecek seçimlere kadar ülkede var olan siyasal, ekonomik ve sosyokültürel problemlere bir çözüm yolu bulunamaz ise Ulusal Cephe yine iktidarın en güçlü adayı olacaktır.

Keza Hollanda'da Geert Wilders liderliğindeki PVV seçimlerden önce kitlelere ulaşma başarısı göstermiş, fakat buna rağmen seçimleri kaybetmiştir. Ancak PVV de önemli bir oy oranına ulaşmış durumdadır ve gelecek seçimlerdeki en güçlü aday durumundadır.

Bu ülkeler içerisinde en dramatik gelişmeler Avusturya'da yaşanmıştır. FPÖ, cumhurbaşkanlığı seçimlerini kaybetmesine rağmen önemli ölçüde desteğe sahip olmayı sürdürmüştür. Ekim 2017'de yapılan Ulusal Konsey seçimlerinde FPÖ oy oranını %5,5 artırarak %26 oranında oy almış ve Avusturya Halk Partisi (ÖVP) ile ittifak yaparak hükümete ortak olmuştur. Bu durum hiç kuşkusuz siyasal kültür ve siyasal yapı arasındaki uyumsuzluğun bir sonucudur.

Trump'ın göreve başlamasından itibaren aldığı kararlar, önemli değişimlerin yaşanacağı ülkelerin başında ABD'nin geleceğinin bir göstergesidir. Bu ülkeler yanında İtalya'da 2018 yılı başlarında yapılan parlamento seçimlerinden sonra popülist sağcı "Kuzey Ligi" ile "Beş Yıldız Hareketi" arasında oluşturulan koalisyon, Çek Cumhuriyeti'nde 2017 yılında yapılan seçimleri popülist sağcı Andrej Babiş'in lideri olduğu ANO partisinin kazanması ve Slovenya'da haziran 2018'de yapılan seçimlerden Janez Jansa liderliğindeki popülist sağcı Slovenya Demokrat Partisi'nin (SDS) yüzde 24,4'lük oy oranıyla birinci çıkması, siyasal yabancılaşmanın ve siyasal kültür ile siyasal yapılar arasındaki uyumsuzluğun diğer Avrupa ülkelerindeki boyutlarını göstermektedir.

Tüm bu ülkelerdeki değişimleri etkileyecek ve bu dönemde demokrasilerin yaşamasını belirleyecek faktör ise, ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber, elitler olabilirler. Elitler, tutumlarda gözlemlenen bu değişikliklere karşı koyabildikleri ölçüde demokrasiler ayakta kalabilirler. Ancak bir problem var ki, o da, halkın büyük bir bölümü gibi elitlerin de demokrasinin yaşaması için gerekli olan tutumlara sahip olmayı çoktan bırakmış olmalarıdır.

NOTLAR

- ¹ Çalışmanın ayrıntılı bir değerlendirmesi için bkz. (Çalışkan, 2017).
- ² Amerikan ve İngiliz siyasal kültürlerinin ayrı olduğu yönündeki bir çalışma için bkz. (Jessop, 1971).
- ³ Anayasa Mahkemesi bu seçimleri daha sonra iptal etmiş ve seçimler Aralık 2016'da yenilenmiştir. Her ne kadar FPÖ bu seçimi de kaybetmiş olsa da %46 oranında oy alarak daha önceki seçimde aldığı oy oranını büyük ölçüde korumayı başarmıştır.

KAYNAKÇA

- Almond, G.A. (1983), "Communism and Political Culture Theory", *Comparative Politics*, 15(2), 127-138.
- Almond, G.A. (1989), "The Intellectual History of the Civic Culture Concept", in G. A. Almond and S. Verba (ed.), *Civic Culture Revisited*, California; First Sage Printing, 1-37.
- Almond, G.A. (1996), "The Civic Culture: Prehistory, Retrospect, and Prospect" CSD Working Papers, California: University of California, <http://escholarship.org/uc/item/4mm1285j> (E.T.: 28. 04. 2016).
- Almond, G.A., S. Verba (1963), *The Civic Culture; Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton: Princeton University Press.
- Benhabib, J., A. Przeworski (2006), "The Political Economy of Redistribution under Democracy", *Economic Theory*, 29 (2), 271-290.
- Bermeo, N. (2016), "On Democratic Backsliding", *Journal of Democracy*, 27(1), 5-19.
- Beyme, K. von (1994), "Die politische Kultur Osteuropas im Wandel", in O. Niedermayer and K. von Beyme (ed.), *Politische Kultur in Ost- und Westdeutschland*, Berlin: Akademie Verlag, 184-210.
- Bruttel, O. (2014), "Europäische Integration und Krise in der Eurozone: Akzeptanz und Ablehnung der EU in Deutschland, Frankreich, Spanien und Großbritannien", *Integration*, 37(3), 275-290.
- Castiglione, D. (2015), "Trajectories and Transformations of the Democratic Representative System", *Global Policy* 6(1), 8-16.
- Conradt, David P. (2002), "Political Culture in Unified Germany: The First Ten Years", *German Politics & Society*, 20(2), 43-74.
- Crouch, C. (2004), *Post Democracy*, London: Polity.
- Çalışkan, K. (2017), "Siyasal Kültür Teorisi: 'The Civic Culture' ve Eleştirisi", *Amme İdaresi Dergisi*, 50(1), 27-66.
- Dawson, M.C. (2014), "Civic Engagement and America's Racialized, Anti-Democratic Public Sphere", <http://www.thedemocracypapers.ssrc.org/civic-engagement-and-americas-racialized-anti-democratic-public-sphere/> (E.T. 06. 11. 2016).
- Denters, B., P. Geurts (1993), "Aspects of Political Alienation: An Exploration of their Differential Origins and Effects", *Acta Politica*, 4, 445-469.

- Diamond, L. (2008), “The Democratic Rollback: The Resurgence of the Predatory State”, *Foreign Affairs*, 87(2), 36-48.
- Diamond, L. (2015), “Facing up to the Democratic Recession”, *Journal of Democracy*, 26(1), 141-155.
- Dresden, J.R., M. M. Howard (2016), “Authoritarian Backsliding and the Concentration of Political Power”, *Democratization*, 23(7), 1122-1143.
- Ercan, S.A., J.P. Gagnon (2014), “The Crisis of Democracy- Which Crisis? Which Democracy?”, *Democratic Theory*, 1(2), 1–10.
- Finifter, A.W. (1970), “Dimensions of Political Alienation”, *The American Political Science Review*, 64(2), 389-410.
- Foa, R.S., Y. Mounk (2017), “The Signs of Deconsolidation”, *Journal of Democracy*, 28(1), 5-15.
- Ford, R., M. Goodwin (2017), “A Nation Divided”, *Journal of Democracy*, 28 (1), 17-30.
- Frye, T. (2014), “Representative Democracy and Alternative Models”, <http://www.thedemocracypapers.ssrc.org/representative-democracy-and-alternative-models/> (E.T. 05.11.2016).
- Fukuyama, F. (2015), “Why is Democracy performing so poorly?”, *Journal of Democracy*, 26(1), 11-20.
- Fukuyama, F. (2016), “Demokratie stiftet keine Identität”, *Zeitonline*, <http://www.zeit.de/2016/13/francis-fukuyama-politikwissenschaftler-populismus-usa> (E.T.: 31.03.2016).
- Gabriel, Oscar W. (2007), “Bürger und Demokratie im vereinigten Deutschland”, *Politische Vierteljahresschrift*, 48(3), 540-552.
- Galston, W.A. (2017), “The Populist Moment”, *Journal of Democracy*, 28(2), 21-33.
- Greskovits, B. (2015), “The Hollowing and Backsliding of Democracy in East Central Europe”, *Global Policy*, 6(1), 28-36.
- Habermas, J. (1976), *The Legitimation Crisis*, London: Heinemann Educational Books.
- Hall, P.A. (2012), “The Economics and Politics of the Euro Crisis”, *German Politics*, 21(4), 355-371.
- Hall, P.A. (2014), “Anxiety about Democracy: Why Now?”, <http://www.thedemocracypapers.ssrc.org/anxiety-about-democracy-why-now/> (E.T.: 06.11.2016).
- Hartleb, F. (2018), “Gibt es einen europäischen Kern des populistischen Diskurses?”, in J. Schellhöh, J. Reichertz, V.M. Heins and A. Flender (Ed.), *Großerzählungen des Extremen*, Bielefeld: Transcript Verlag, 97-112.
- Howe, P. (2017), “Eroding Norms and Democratic Deconsolidation”, *Journal of Democracy*, 28(4), 15-29.
- Huntington, S.P., M. Croizer, J. Watanuki (1975), *The Crisis of Democracy*, New York: New York University Press.
- Inglehart, R.F. (2016), “How much should we worry?”, *Journal of Democracy*, 27(3), 18-23.

- Jessop, R.D. (1971), "Civility and Traditionalism in English Political Culture", *British Journal of Political Science*, 1(1), 1-24.
- Kaltwasser, C.R., P. Taggart (2016), "Dealing with Populists in Government: A Framework for Analysis", *Democratization*, 23(2), 201-220.
- Kneuer, M., T. Demmelhuber (2016), "Gravity Centres of Authoritarian Rule: A Conceptual Approach", *Democratization*, 23(5), 775-796.
- Koselleck, R. (2006), "Crisis", *Journal of the History of Ideas*, 67(2), 357-400.
- Koselleck, R. (2012), *Kritik ve Kriz: Burjuva dünyanın patolojik gelişimi üzerine bir katkı*, (Çev. Eylem Yolsal Murteza), İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Krastev, I. (2016), "The Unraveling of the Post-1989 Order", *Journal of Democracy*, 27(4), 5-15.
- Leggewie, C. (2018), "Entkräftung und Widerstand; Wie Demokratien ermüden und wieder zu Kräften kommen", in J. Schellhöf, J. Reichertz, V. M. Heins and A. Flender (Ed.), *Großerzählungen des Extremen*, Bielefeld: Transcript Verlag, 69-85.
- Levitsky, S., L. Way (2015), "The Myth of Democratic Recession", *Journal of Democracy*, 26(1), 45-58.
- Lijphart, A. (1989), "The Structure of Inference", in G. A. Almond and S. Verba (Ed.), *Civic Culture Revisited*, California: First Sage Printing, 37-57.
- Mansbridge, J. (2014), "Negotiation in the Crisis of Democracy", <http://www.thedemocracypapers.ssrc.org/negotiation-in-the-crisis-of-democracy/> (E.T.: 06. 11. 2016).
- Merkel, W. (2014a), "Is Capitalism compatible with Democracy?", *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 8, 109-128.
- Merkel, W. (2014b), "Is There a Crisis of Democracy?", *Democratic Theory*, 1(2), 11-25.
- Merkel, W. (2016), "Krise der Demokratie? Anmerkungen zu einem schwierigen Begriff", *APuZ*, 66(40-42), 4-11.
- Minkenberg, M. (1993), "The Wall after the Wall: On the Continuing Division of Germany and the Remaking of Political Culture", *Comparative Politics*, 26(1), 53-68.
- Niedermayer, O. (2014), "Aufsteiger, Absteiger und ewig „Sonstige“: Klein- und Kleinstparteien bei der Bundestagswahl 2013", *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 45(1), 73-93.
- Nye, J. S. (1997), "In Government we don't trust", *Foreign Policy*, 108, 99-111.
- Offe, C. (1976), "Crisis of Crisis Management: Elements of a political Crisis Theory", *International Journal of Politics*, 6(3), 29-67.
- Pappas, T. S. (2016), "The Specter Haunting Europe: Distinguishing Liberal Democracy's Challengers", *Journal of Democracy*, 27(4), 22-36.
- Pelinka, A. (2006), "Die Politik der politischen Kultur", *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft (ÖZP)*, 35(3), 225-235.
- Putnam, R.D. (1995), "Bowling Alone: America's Declining Social Capital", *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78.
- Sarrazin, T. (2010), *Deutschland schafft sich ab; Wie wir unser Land aufs Spiel setzen*, München: DVA.

- Schissler, J. (1978), "Zu einigen Problemen der politischen Kultur der Bundesrepublik Deutschland", *Zeitschrift für Politik*, 25(2), 154-167.
- Schmitter, P.C. (2015), "Crisis and Transition, but not Decline", *Journal of Democracy*, 26(1), 32-44.
- Seefried, E. (2016), "Die Krise der Weimarer Demokratie– Analogien zur Gegenwart?", *APuZ*, 40-42, 18-23.
- Shapiro, I. (2014), "Anxieties of Democracy and Distribution", <http://www.thedemocracypapers.ssrc.org/anxieties-of-democracy-and-distribution/> (E.T.: 06.11.2016).
- Sloterdijk, P. (2016), "Es gibt keine moralische Pflicht zur Selbstzerstörung", *Cicero*, <http://www.cicero.de/berliner-republik/peter-sloterdijk-ueber-merkel-und-die-fluechtlingskrise-es-gibt-keine-moralische> (E.T.: 28.01.2016).
- Streeck, W. (2012), "Auf den Ruinen der alten Welt: von der Demokratie zur Marktgesellschaft", *Blätter für deutsche und internationale Politik*, 57(12), 61-72.
- Street, J. (1994), "Political Culture - From Civic Culture to Mass Culture", *British Journal of Political Science*, 24(1), 95-113.
- Stoker, G., M. Evans (2014), "The Democracy-Politics Paradox; The Dynamics of Political Alienation", *Democratic Theory*, 1(2), 26-36.
- Süddeutsche, 28 Eylül 2016, <http://www.sueddeutsche.de/politik/rechtspopulismus-die-afd-ist-die-neue-partei-der-mittelschicht-1.3166963> (E.T.: 07.07.2018).
- Tabb, W.K. (2010), "Marxism, Crisis Theory and the Crisis of the Early 21st Century", *Science & Society*, 74(3), 305-323.
- Verba, S. (2015), "The 50th Anniversary of The Civic Culture", *German Politics*, 24(3), 234-248.
- Wessels, B. (2015), "Political Culture, Political Satisfaction and the Rollback of Democracy", *Global Policy*, 6(1), 93-105.
- Welt, 30 Nisan 2016, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article154899202/Die-AfD-ist-eine-Partei-der-Besserverdiener-und-Gebildeten.html> (E.T.: 07.07.2018).
- Wirtschaftsblatt*, <http://wirtschaftsblatt.at/home/nachrichten/newsletter/4723061/Weiterhin-Rekordarbeitslosigkeit-in-Osterreich-Ende-April-419875> (E.T.: 19.07.2016).